

PRISEN FOR AT REDUCERE ULIGHEDEN (GINI) MED 1 PCT.

Visse opinionsdannere argumenterer for, at lighed og vækst går hånd i hånd. Det er imidlertid meget vanskeligt at angive konkrete reformer, der på en og samme tid reducerer ulighed og øger beskæftigelse og velstand. I denne analyse er der regnet på scenarier, der reducerer uligheden målt ved Gini-koefficienten. I et eksperiment øges topskatten, og i et andet eksperiment øges overførselsindkomsterne. Hvis topskatten øges med 17 pct.point (fra 15 til 32 pct.point), så reduceres Gini med 1 pct.point. Det skyldes, at topskatteydernes disponible indkomst umiddelbart reduceres med 17 mia. kr. Den øverste marginalsat vil i dette eksempel udgøre 72 pct. (omkring niveauet under Anker Jørgensen). Den højere marginalsat vil bl.a. gøre det mindre attraktivt at arbejde ekstra. Det vil indebære, at arbejdsudbuddet reduceres med ca. 15.000 personer, og at BNP reduceres med ca. 13 mia. kr. Alternativt kan man øge overførselsindkomsterne for at reducere Gini-koefficienten. F.eks. kan satsreguleringen øges med 8 pct. for at reducere Gini-koefficienten med 1 pct.point. Det vil reducere den strukturelle beskæftigelse med 9.000 personer, og BNP vil blive reduceret med ca. 5 mia. kr. Det vil forværre de offentlige finanser, hvilket vil skulle finansieres. Hvis det sker gennem højere skat, så reduceres beskæftigelsen yderligere. Det er svært at pege på tiltag i Danmark, der entydigt og signifikant øger ligheden (målt ved Gini-koefficienten) uden tab af beskæftigelse og velstand. Normalt vil økonomisk teori tilsi, at politiske tiltag, der øger økonomisk effektivitet, vil blive ledsaget af øget ulighed.

Siden midten af 90'erne har der været en tendens til stigende ulighed målt ved Gini-koefficienten. Under Thorning-regeringen er uligheden også steget. Visse opinionsdannere opfordrer til "handling", så uligheden reduceres. I denne analyse er der regnet på mulige politiktiltag, som kan reducere uligheden.

Hvis man via politiske tiltag skal omfordele indkomst, vil det typisk ske ved, at man øger de progressive skatter, dvs. dem der betales af de rigeste. I Danmark er standardeksemplet på en progressiv skat topskatten, som betales af de ca. 500.000 personer, der har en indkomst på 459.200 kr. (499.130 kr. før arbejdsmarkedsbidrag). En forhøjelse af jobfradraget vil også øge uligheden lidt, fordi man gennemfører en skattelettelse for den del af befolkningen, der er i job (dvs. den del af befolkningen med højest indkomst). Alternativt kan man øge overførselsindkomsterne. Der er i Danmark ca. 2,1 millioner personer på overførselsindkomst, som typisk har en lavere indkomst end de 2,7 mio. danskere i beskæftigelse. Hvis overførselsindkomsterne sættes op, bliver der overordnet set mindre forskel mellem dem, der har de højeste indkomster, og dem der har de mindste.

Derfor gennemføres to eksperimenter, der begge reducerer Gini-koefficienten med 1 pct.point: I et eksperiment øges topskatten, og i et andet eksperiment øges overførselsindkomsterne¹.

Gini reduceres med 1 pct.point ved at øge topskatten med 17 pct.point

Hvis topskatten øges med 17 pct.point (fra 15 til 32 pct.point), så øges Gini med 1 pct.point. Det skyldes, at topskatteydernes disponible indkomst umiddelbart reduceres med 17 mia. kr.. Den øverste marginalsat vil i dette eksempel udgøre 72 pct. (omkring niveauet under Anker Jørgensen). Når afgifter indregnes, vil den sammensatte marginalsat udgøre 79 pct.

Den højere marginalsat vil gøre det mindre attraktivt at arbejde ekstra. Det vil indebære, at arbejdsudbuddet reduceres med ca. 15.000 personer, og at BNP reduceres med ca. 13 mia. kr.

¹ I begge eksperimenter er der set bort fra adfærdsvirkninger, når effekten på Gini-koefficienten er beregnet.

(beregnet med en elasticitet på 0,1²). Budgetforbedringen efter tilbageløb og adfærd udgør ca. 7 mia. kr. (også beregnet med en elasticitet på 0,1).

Gini reduceres med 1 pct.point ved at øge overførselsindkomster med 8 pct.

Alternativt kan man øge overførselsindkomsterne for at reducere Gini-koefficienten. F.eks. kan satsreguleringen øges med 8 pct. for at reducere Gini-koefficienten med 1 pct.point. Det vil reducere den strukturelle beskæftigelse med 9.000 personer og reducere BNP med ca. 5 mia. kr. De højere overførselsindkomster forringer de offentlige finanser med 12 mia.kr., hvilket vil skulle finansieres. Hvis det sker gennem højere skat, så reduceres beskæftigelsen yderligere.

Svært at reducere ulighed og øge beskæftigelse på en og samme tid

Det er svært at gennemføre tiltag i Danmark, der entydigt og signifikant øger ligheden uden tab af beskæftigelse og velstand. Normalt vil økonomisk teori tilsige, at politiske tiltag, der øger økonomisk effektivitet, vil blive ledsaget af øget ulighed. Øget omfordeling (f.eks. via øget topskat eller øgede overførselsindkomster) via politiske tiltag vil ofte reducere beskæftigelse og velstand. Hvis man entydigt og signifikant skal reducere uligheden målt ved Gini-koefficienten, kan det ske ved, at man indfører millionærskatter, forhøjer topskat eller aktieskat eller øger overførselsindkomster som kontanthjælp. Det er alt sammen tiltag, der reducerer vækstpotentialet og beskæftigelsen.

OECD har i 2014 offentliggjort en analyse³, der finder en negativ sammenhæng mellem øget ulighed og den økonomiske vækst. Ud fra ovenstående ræsonnementer forekommer dette ikke at være en korrekt konklusion, hvad angår Danmark. Øget omfordeling via politik-tiltag vil tendere til at reducere vækst og beskæftigelse, jf. ovenstående. Desuden viser den øvrige videnskabelige litteratur, at der ikke er en entydig sammenhæng mellem vækst og ulighed.

Uddannelse og ulighed

Uddannelse nævnes ofte som et tiltag, der vil reducere uligheden samtidig med, at det øger væksten. Men effekten på uligheden er ikke entydig. Med meget stor sikkerhed vil en øget uddannelsesindsats øge uligheden på kort sigt, fordi studerende får den laveste overførselsindkomst i Danmark, nemlig SU. På længere sigt er effekten ikke entydig. Der er mulighed for, at nogle af de nye studerende får rigtig gode jobs og høj løn, hvilket vil øge uligheden. Der er også risiko for, at nogle falder ud af uddannelsessystemet og dermed bliver dårligere stillet end, hvis de ikke havde taget en uddannelse og i stedet med det samme havde fået et job. Desuden vil der også på længere sigt være flere studerende, hvilket med sikkerhed øger uligheden. Et helt centralt, men ubesvaret spørgsmål, er hvordan man får kort uddannede personer til at uddanne sig mere. Det leveres der stort set aldrig svar på i debatten. Spørgsmålet er relevant fordi personer jo selv oprindeligt har valgt ikke at tage mere uddannelse.

Der er dog næppe nogen tvivl om, at tiltag, der kunne sikre en forbedring af primærskoleuddannelsen (folkeskole, friskoler og privatskoler), således at bogligt svage elever klarer sig bedre end i dag uden at påvirke læringen hos bogligt stærke elever, ville kunne øge både vækst og lighed. Der er dog ikke enighed blandt hverken forskere eller rent politisk om, hvad der konkret skulle til for at opnå dette. Desuden vil der gå mange år, før det slår igennem på økonomien og uligheden.

² Beregnet ud fra ministeriernes standardforudsætning.

³ Cingano, F. (2014), "Trends in Income Inequality and its Impact on Economic Growth", OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 163, OECD Publishing.